АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.9:351.84:314.151.3-054.73(477)
DOI https://doi.org/10.32782/pyuv.v2.2026.21

Б. І. Андрусишин
orcid.org/0000-0002-5490-6874
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри права
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
заслужений діяч науки і техніки України

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ

Постановка проблеми. Повномасштабна війна змінила не лише масштаби внутрішнього переміщення в Україні, а й саму логіку взаємодії людини з публічною адміністрацією. Для внутрішньо переміщеної особи звернення до органу влади часто починається не з абстрактного користування певним правом, а з дуже конкретної життєвої потреби: підтвердити факт переміщення, отримати довідку, поновити документи, знайти доступ до соціальної виплати, школи, лікаря, житла або правничої допомоги. Саме в цих практичних ситуаціях адміністративно-правовий статус ВПО перестає бути суто теоретичною категорією і набуває безпосереднього значення для повсякденного життя людини.

За оцінками UNHCR, у 2026 році близько 3,7 млн осіб залишаються внутрішньо переміщеними в Україні, а 10,8 млн осіб потребують гуманітарної допомоги та захисту [5]. Такі дані показують, що йдеться не про тимчасову соціальну проблему, яка може бути вирішена лише разовими виплатами або реєстраційними діями. Внутрішнє переміщення стало тривалим викликом для всієї системи публічного адміністрування, а тому потребує чіткого правового осмислення.

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» визначає ВПО як громадянина України, іноземця або особу без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [2]. Це визначення є необхідною правовою відправною точкою, однак воно не пояснює всього змісту відносин, у які вступає ВПО після переміщення.

На практиці статус ВПО нерідко сприймається спрощено: як наявність довідки або як право на допомогу на проживання. Такий підхід зручний для адміністрування, але недостатній для науки й правозастосування. Довідка, облік, електронна заява, верифікація, припинення чи поновлення виплат, доступ до місцевих послуг, оскарження рішень органів влади – усе це не другорядні технічні елементи, а реальні механізми, через які людина або отримує захист, або стикається з новими адміністративними бар'єрами.

Проблема полягає не лише у тому, щоб відтворити законодавче поняття внутрішньо переміщеної особи, а й з'ясувати питання: яким є адміністративно-правовий статус ВПО в умовах воєнного стану, з яких елементів він складається, як співвідносяться права, обов'язки, адміністративні процедури, гарантії та механізми захисту, а також наскільки цей статус здатний забезпечити не формальне, а реальне включення переміщеної особи у нове соціальне й правове середовище.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українська наукова література щодо ВПО формувалася нерівномірно: перші праці після 2014 року були спрямовані насамперед на пояснення нової для національного права категорії, тоді як публікації після 2022 року дедалі більше зосереджуються на практичній здатності держави забезпечити права мільйонів переміщених осіб.

До раннього етапу належать праці К. Крахмальової та В. Михайловського. К. Крахмальова розглядала поняття, ознаки та зміст адміністративно-правового статусу ВПО, підкреслюючи його спеціальний характер і зв'язок із діяльністю ор-

© Б. І. Андрусишин, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

ганів виконавчої влади [6]. В. Михайловський аналізував загальні засади адміністративно-правового статусу ВПО та звертав увагу на потребу удосконалення адміністративно-правових механізмів його реалізації [7]. Ці дослідження залишаються методологічно важливими, проте вони були підготовлені за інших масштабів внутрішнього переміщення.

Комплексний теоретико-правовий вимір представлений монографією Л. Наливайко та А. Коршун. Автори розкривають правовий статус ВПО через принципи, права і свободи, гарантії, обов'язки та юридичну відповідальність, а також наголошують на потребі співвідносити спеціальні гарантії ВПО із загальним статусом людини і громадянина [8].

Після запровадження воєнного стану акцент досліджень змістився на прикладні проблеми. Я. Пасічник та О. Стрельченко розглядають адміністративно-правовий статус ВПО в умовах воєнного стану через проблеми документування, житла, працевлаштування, недискримінації та координації дій державних, місцевих, міжнародних і громадських суб'єктів [9]. Д. Лісов аналізує ВПО як суб'єкта соціального захисту і виокремлює ознаки, пов'язані зі спеціальним характером соціального забезпечення, потребою у державній підтримці, об'єктивною зумовленістю переміщення та незалежністю цього статусу від громадянства України [10].

Окремий блок становлять дослідження, у яких увага приділяється не лише правам, а й соціальній адаптації та інституційному супроводу. М. Мельникович розглядає правову соціалізацію ВПО в умовах війни та цифровізації публічних сервісів як процес, що залежить від якості нормативного регулювання, доступності електронних платформ, рівня правової обізнаності, інституційної підтримки та поєднання онлайн- і офлайн-інструментів допомоги [11]. О. Киришко пропонує періодизацію розвитку правового регулювання статусу ВПО: до 2014 року, у 2014–2021 роках та після 2022 року, коли масовість переміщення зумовила адаптацію правового регулювання до умов воєнного стану [12].

Інституційний вимір проблеми висвітлено у працях Є. Мінакової, яка пропонує розглядати суб'єктів забезпечення прав ВПО у трьох групах: органи державної влади та місцевого самоврядування, інституції громадянського суспільства, міжнародні організації та проєкти [13]. Д. Селіхов підкреслює роль органів місцевого самоврядування у вирішенні питань житла, медичної допомоги, освіти, зайнятості, соціальної адаптації та інтеграції ВПО у громади [14].

Окремі аспекти правового становища ВПО досліджують також О. Кулініч [15; 16], Н. Бльок [17], М. Менджул [18], О. Козакевич і Б. Ткачук [19], А. Федорова й О. Гамуляк [20]. У цих працях аналізуються поняття ВПО, гарантії прав, соціальний захист, права дітей-ВПО, доступ до правосуддя та соціальні права. Водночас у науковій літературі все ще бракує цілісної конструкції, яка б одночасно пояснювала поняття, структуру і зміст саме адміністративно-правового статусу ВПО в умовах воєнного стану.

Мета статті. Метою статті є авторське уточнення поняття, структури та змісту адміністративно-правового статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Вихідним для розуміння статусу ВПО є те, що особа не набуває його лише внаслідок фактичного переїзду з одного населеного пункту до іншого. Вимушене переміщення має бути юридично визнане у встановленому порядку. Відповідно до статті 4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» факт внутрішнього переміщення підтверджується довідкою про взяття на облік ВПО [2]. Стаття 4-1 цього Закону передбачає функціонування Єдиної інформаційної бази даних про ВПО [2], стаття 5 регулює питання реєстрації місця проживання, а стаття 7 закріплює гарантії реалізації прав зареєстрованих ВПО на зайнятість, пенсійне забезпечення, соціальні послуги, освіту та інші види підтримки [2].

Отже, адміністративно-правова специфіка статусу ВПО полягає не у створенні для цієї категорії осіб іншого, «відокремленого» набору основоположних прав. ВПО зберігає конституційний статус людини і громадянина. Разом із тим значна частина її прав реалізується через спеціальні адміністративні процедури. Наприклад, право на соціальний захист, гарантоване статтею 46 Конституції України, для ВПО нерідко проходить через процедури обліку, підтвердження фактичного місця проживання, перевірки даних, призначення або припинення допомоги, а також комунікації з органами соціального захисту чи Пенсійним фондом України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 509 затверджено Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, який регулює механізм оформлення і видачі такої довідки, подання заяви, зміст необхідних відомостей та окремі питання використання електронних засобів [3]. Звідси випливає важливий практичний висновок: довідка ВПО є не просто документом, який підтверджує певний факт. Вона фактично відкриває особі доступ до системи публічних гарантій, однак її наявність ще не означає автоматичної і повної реалізації всіх прав, соціальних виплат та адміністративних послуг.

ВПО як суб'єкт адміністративного права має щонайменше три визначальні ознаки. По-перше, переміщення є вимушеним, тобто спричиненим обставинами, які не можна звести до звичайного вибору місця проживання. По-друге, переміщення залишається внутрішнім: особа не залишає меж держави, а тому її зв'язок з Україною, її органами влади і національною системою правового захисту не припиняється. По-третє, для доступу до спеціальних гарантій потрібне публічно-правове підтвердження факту переміщення.

Ці ознаки дозволяють відмежувати ВПО від осіб, які змінили місце проживання з економічних, сімейних, освітніх або інших добровільних причин. Вимушене переміщення майже завжди супроводжується втратою частини звичних життєвих опор: житла, роботи, документів, соціальних контактів, доступу до місцевої інфраструктури, а інколи й можливості підтримувати зв'язок із попереднім місцем проживання. Саме тому статус ВПО має бути побудований не як формальна реєстраційна категорія, а як механізм адміністративно-правового супроводу людини у ситуації підвищеної вразливості.

На нашу думку, адміністративно-правовий статус ВПО доцільно визначати як закріплену нормами адміністративного та суміжних галузей права спеціальну процедурно-гарантійну модель правового становища особи, яка була змушена залишити місце проживання в межах України; ця модель визначає порядок її обліку, документування, реалізації прав, виконання процедурних обов'язків, отримання публічних послуг, соціальної підтримки, адміністративного і судового захисту у відносинах із суб'єктами публічної адміністрації.

Таке визначення важливе з кількох причин. Воно відділяє адміністративно-правовий статус від загального конституційного статусу людини, але не протиставляє їх. Воно показує, що для ВПО має значення не лише декларація права, а й процедура його реалізації: куди звертатися, які дані подавати, у який строк очікувати рішення, як отримати відповідь, як оскаржити відмову. Нарешті, воно підкреслює гарантійний характер статусу: держава має не просто зареєструвати особу, а створити зрозумілий і доступний шлях до послуг, підтримки та захисту.

Структуру адміністративно-правового статусу ВПО доцільно розглядати не як механічний перелік прав і обов'язків, а як взаємопов'язану систему елементів. Нами пропонується виділяти сім таких елементів: нормативно-ідентифікаційний, правосуб'єктний, правореалізаційний, зобов'язальний, гарантійний, захисний та інтеграційний.

Нормативно-ідентифікаційний елемент відповідає на питання, кого саме держава визнає ВПО і з якого моменту особа може користуватися спеціальними гарантіями. Він охоплює законодавче визначення ВПО, юридичні підстави переміщення, порядок підтвердження факту внутрішнього переміщення та внесення інформації до відповідної бази даних. Його нормативною основою є, зокрема, статті 1, 4 і 4-1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [2].

Правосуб'єктний елемент характеризує здатність ВПО бути активним учасником адміністративних правовідносин: звертатися до органів влади, подавати заяви, отримувати адміністративні послуги, користуватися електронними сервісами, бути адресатом адміністративних актів, подавати скарги та звертатися до суду. У цьому аспекті особливе значення має стаття 40 Конституції України, яка гарантує право направляти індивідуальні чи колективні звернення або особисто звертатися до органів державної влади та місцевого самоврядування [1].

Правореалізаційний елемент охоплює ті права і законні інтереси, які ВПО реалізує за фактичним місцем перебування. Йдеться про облік, отримання довідки, соціальну підтримку, адміністративні послуги, медичну допомогу, освіту, сприяння у працевлаштуванні, тимчасове розміщення, житлові програми, правничу допомогу та захист від дискримінації. Стаття 7 Закону про ВПО прямо пов'язує статус зареєстрованої ВПО з гарантіями реалізації соціальних, трудових, освітніх та інших прав [2].

Зобов'язальний елемент показує, що спеціальний статус передбачає не лише додаткові можливості, а й певну дисципліну участі в адміністративних процедурах. Особа має подавати достовірні відомості, повідомляти про зміну обставин, дотримуватися умов отримання допомоги, не використовувати статус усупереч його призначенню. Так, Порядок надання допомоги на проживання ВПО, затверджений постановою Кабінету Міністрів України №332, пов'язує призначення, продовження та припинення допомоги з дотриманням установлених умов [4].

Гарантійний елемент складається з нормативних, організаційних, фінансових, інформаційних та інших гарантій. Нормативні гарантії містяться в законах і підзаконних актах; організаційні реалізуються через органи державної влади, органи місцевого самоврядування, ЦНАПи та уповноважених осіб громад; фінансові пов'язані з бюджетними програмами й міжнародною підтримкою; інформаційні забезпечують доступ до відомостей про права та послуги, проявляються у використанні електронних сервісів, зокрема Порталу Дія.

Захисний елемент охоплює адміністративні та судові засоби захисту. Стаття 55 Конститу-

ції України гарантує кожному право на судовий захист [1], а стаття 14 Закону про ВПО забороняє дискримінацію ВПО під час здійснення ними прав і свобод [2]. Для переміщеної особи принципове значення має не лише формальна можливість подати скаргу чи позов, а й реальна доступність правничої допомоги, зрозумілість процедури та відсутність прив'язки захисту до попереднього місця проживання.

Інтеграційний елемент є особливо важливим в умовах тривалої війни. Він означає, що статус ВПО має забезпечувати не лише первинну підтримку після переміщення, а й поступове включення особи у приймаючу громаду. Для частини ВПО повернення до попереднього місця проживання неможливе або відкладене на невизначений час через окупацію, руйнування житла, небезпеку чи відсутність базової інфраструктури. Тому адміністративно-правова модель має переходити від логіки екстреного реагування до логіки стабілізації життєвих умов.

Зміст адміністративно-правового статусу ВПО в умовах воєнного стану визначається не лише нормами закону, а й тим, як ці норми працюють у реальному адміністративному середовищі. Насамперед цей статус має виразну безпекову природу: переміщення спричинене ризиками для життя, здоров'я, свободи, майна та сімейного середовища. Тому держава повинна бачити у ВПО не тільки отримувача соціальної допомоги, а людину, яка потребує мінімально безпечних умов для відновлення життєдіяльності.

Не менш важливою є процедурна залежність прав. У випадку ВПО право нерідко стає реальним лише тоді, коли особа може пройти відповідну адміністративну процедуру. Якщо порядок звернення складний, часто змінюється або фактично недоступний через втрату документів, відсутність інтернету, транспорту чи правової інформації, право залишається формальним. Тому якість адміністративної процедури безпосередньо визначає реальність адміністративно-правового статусу ВПО.

Окремої уваги потребує значна роль підзаконного регулювання. Облік, видача довідки, допомога на проживання, електронне звернення, перевірка відомостей і припинення виплат у багатьох деталях регулюються постановами Кабінету Міністрів України. Така модель дає змогу швидко реагувати на зміни воєнної ситуації, проте водночас створює ризик правової нестабільності: людина, яка перебуває в уразливому становищі, не завжди може відстежити чергову зміну правил.

Помітною рисою сучасного статусу ВПО є його цифровізація. Електронна заява, електронна довідка, обмін даними між реєстрами і використання Порталу Дія істотно спрощують доступ до процедур. Проте цифровий канал не може бути єдиним. Літні люди, особи з інвалідністю, жителі сільських територій, особи без документів, смартфона або стабільного інтернету можуть опинитися поза фактичним доступом до прав. Тому цифрові сервіси мають доповнювати, а не витісняти офлайн-механізми звернення.

ВПО також не є однорідною соціальною групою. До цієї категорії належать діти, особи з інвалідністю, люди похилого віку, одинокі батьки, багатодітні сім'ї, особи, які втратили житло, мешканці тимчасово окупованих територій, люди, які переміщувалися кілька разів. Однакова процедура для всіх не завжди означає рівний доступ до прав. Отже, адміністративно-правовий статус ВПО має враховувати не лише сам факт переміщення, а й конкретні обставини вразливості.

Ще один важливий аспект полягає у поєднанні підтримки та контролю. Держава має право перевіряти правомірність використання бюджетних коштів, але контроль не повинен перетворюватися на додатковий бар'єр для осіб, які справді потребують допомоги. Верифікація, припинення чи поновлення виплат мають здійснюватися за правилами, які є прозорими, передбачуваними та зрозумілими для адресата.

Зрештою, в умовах тривалої війни статус ВПО поступово виходить за межі короткострокової допомоги. Початкова модель реагування на внутрішнє переміщення природно була орієнтована на облік, довідку, виплати та тимчасове розміщення. Однак сьогодні цього вже недостатньо. Потрібне ширше бачення, яке охоплює доступ до праці, освіти, житла, місцевих послуг, правової інформації та участі у житті громади. Без цього статус ВПО залишається статусом очікування, а не інструментом відновлення нормального життя.

Таким чином, адміністративно-правовий статус ВПО в умовах воєнного стану формується на перетині конституційних гарантій, спеціального законодавства, підзаконних процедур, цифрових сервісів, бюджетних можливостей держави та реальних потреб переміщених осіб. Його ефективність залежить не стільки від кількості нормативних приписів, скільки від того, чи здатні ці приписи забезпечити людині зрозумілий, доступний і недискримінаційний шлях до прав та послуг.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що адміністративно-правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні в умовах воєнного стану не можна розуміти лише як факт отримання довідки ВПО або право на допомогу на проживання. Такий підхід надто звужує реальне значення цього статусу. Насправді йдеться про складну модель взаємодії людини з публічною ад-

міністрацією, у межах якої вирішуються питання обліку, документування, доступу до соціальної підтримки, медичних, освітніх, адміністративних, житлових та інших послуг, а також захисту прав у разі відмови, бездіяльності чи дискримінаційного ставлення.

ВПО залишається носієм загального конституційного статусу людини і громадянина, однак після вимушеного переміщення її зв'язок із державою набуває додаткового адміністративно-правового виміру. Особа потребує не лише формального визнання факту переміщення, а й зрозумілого шляху до реалізації своїх прав за новим фактичним місцем перебування. Саме тому адміністративно-правовий статус ВПО слід розглядати через процедури, гарантії, компетенцію органів влади, цифрові та офлайн-сервіси, а також механізми адміністративного й судового захисту.

Адміністративно-правовий статус ВПО доцільно визначати як спеціальну процедурно-гарантійну модель правового становища особи, яка була змушена залишити місце проживання в межах України та взаємодіє з публічною адміністрацією з питань обліку, документування, реалізації прав, виконання процедурних обов'язків, отримання публічних послуг, соціальної підтримки, адміністративного і судового захисту.

Структура адміністративно-правового статусу ВПО охоплює нормативно-ідентифікаційний, правосуб'єктний, правореалізаційний, зобов'язальний, гарантійний, захисний та інтеграційний елементи. Такий поділ дає змогу відійти від спрощеного розуміння ВПО як лише отримувача соціальної допомоги.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на аналіз адміністративних процедур обліку, верифікації та припинення виплат ВПО; правового забезпечення житлових гарантій; доступу вразливих категорій ВПО до публічних послуг; співвідношення цифрових і офлайн-механізмів звернення; а також ролі органів місцевого самоврядування у довгостроковій інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі територіальні громади. Саме ці питання сьогодні визначають, чи буде статус ВПО лише реакцією держави на кризу, чи стане реальним інструментом відновлення нормального життя людини після вимушеного переміщення.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. №254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text.

2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 р. №1706-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text.

3. Про облік внутрішньо переміщених осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 509. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-п#Text.

4. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 332. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-п#Text.

5. UNHCR. Ukraine Situation: UNHCR's 2026 plans and financial requirements. 2026. URL: https://data.unhcr.org/en/documents/details/120716.

6. Крахмальова К. О. Поняття, ознаки та зміст адміністративно-правового статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні. Часопис Київського університету права. 2015. № 4. С. 114–118. URL: https://jnas.nbuv.gov.ua/j-pdf/Chkup_2015_4_26.pdf.

7. Михайловський В. Загальні засади адміністративно-правового статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні. Jurnalul juridic national: teorie şi practică. 2017. № 2. С. 85–87. URL: https://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/2/20.pdf.

8. Наливайко Л. Р., Коршун А. А. Правовий статус внутрішньо переміщених осіб: теорія та практика: монографія. Київ: Хай-Тек Прес, 2023. 192 с. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/10814/1/Наливайко_Коршун_монографія-1.pdf.

9. Пасічник Я. О., Стрельченко О. Г. Адміністративно-правовий статус внутрішньо переміщених осіб в умовах військового стану. Наукові перспективи. 2023. № 5(35). С. 662–672. DOI: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-5(35)-662-672.

10. Лісов Д. А. Внутрішньо переміщена особа як суб'єкт соціального захисту в Україні. Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2025. № 2(50). С. 158–168. DOI: https://doi.org/10.33216/2218-5461/2025-50-2-158-168.

11. Мельникович М. Правова соціалізація внутрішньо переміщених осіб в Україні. Академічні візії. 2025. Вип. 46. С. 1–9. URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/2266.

12. Киришко О. В. Правове регулювання статусу ВПО в Україні. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право. 2025. Вип. 92, ч. 2. С. 185–193. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.2.24.

13. Мінакова Є. В. Інституційна система забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану: теоретичні та правові аспекти. Наука і техніка сьогодні. 2023. № 12(26). С. 169–181. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-12(26)-169-181.

14. Селіхов Д. А. Механізм забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб органами місцевого самоврядування. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. №4. С. 34–39. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.4.

15. Кулініч О. О. Визначення поняття «внутрішньо переміщена особа»: теоретико-правовий дискурс. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 8. С. 41–44. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/6.

16. Кулініч О. О. Гарантування прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні в умовах воєнного стану: загальна характеристика. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 2. С. 59–63. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.10.

17. Бльок Н. В. Термінологія та понятійна характеристика внутрішньо переміщених осіб. Право і суспільство. 2022. № 3. С. 142–147. DOI: https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.3.21.

18. Менджул М. В. Окремі аспекти гарантування здійснення прав дітей-внутрішньо переміщених осіб в Україні. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. № 1. С. 106–109. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.17.

19. Козакевич О. М., Ткачук Б. П. Доступ до правосуддя внутрішньо переміщених осіб: проблеми захисту та реалізації. Правова держава. 2025. № 57. С. 39–49. DOI: https://doi.org/10.18524/2411-2054.2025.57.325386.

20. Fedorova A., Hamuľ6k O. Social Rights of Internally Displaced Persons in Ukraine: New Challenges in the Context of Russian Full Scale Military Aggression. International and Comparative Law Review. 2023. Vol. 23, No. 2. P. 170–188. DOI: https://doi.org/10.2478/iclr-2023-0019.

Анотація

Андрусишин Б. І. **Адміністративно-правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні в умовах воєнного стану: поняття, структура та зміст.** – Стаття.

У статті досліджено адміністративно-правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні в умовах воєнного стану. Обґрунтовано, що цей статус не можна ототожнювати лише з довідкою ВПО або допомогою на проживання, оскільки його реальний зміст розкривається через процедури обліку, документування, доступу до публічних послуг, соціальної підтримки, адміністративного й судового захисту.

Запропоновано визначати адміністративно-правовий статус ВПО як спеціальну процедурно-гарантійну модель правового становища особи, яка була змушена залишити місце проживання в межах України; ця модель визначає порядок її обліку, документування, реалізації прав, виконання процедурних обов'язків, отримання публічних послуг, соціальної підтримки, адміністративного і судового захисту у відносинах із суб'єктами публічної адміністрації.

Виокремлено елементи структури такого статусу: нормативно-ідентифікаційний, правосуб'єктний, правореалізаційний, зобов'язальний, гарантійний, захисний та інтеграційний. Доведено, що в умовах воєнного стану адміністративно-правовий статус ВПО характеризується безпековою зумовленістю, процедурною залежністю, підвищеною роллю підзаконного регулювання, цифровізацією, соціальною диференційованістю, поєднанням підтримки і контролю, а також переходом від екстреної допомоги до довгострокової інтеграції.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, адміністративно-правовий статус, воєнний стан, адміністративні процедури, публічна адміністрація.

Summary

Andrusyshyn B. I. **Administrative and Legal Status of Internally Displaced Persons in Ukraine under Martial Law: Concept, Structure and Content.** – Article.

The article examines the administrative and legal status of internally displaced persons in Ukraine under martial law. It argues that this status should not be reduced to an IDP certificate or accommodation allowance. Its real content is revealed through registration, documentation, access to public services, social support, administrative and judicial protection.

The article proposes to understand the administrative and legal status of internally displaced persons as a special procedural and guarantee-based model of a person's legal position. This model determines the procedure for registration, documentation, exercise of rights, performance of procedural duties, access to public services, social support, administrative and judicial protection in relations with public administration bodies.

The structure of this status includes seven elements: normative-identification, legal personality, rights implementation, procedural-obligatory, guarantee, protective and integration elements. The article substantiates that under martial law this status is characterized by security-based nature, procedural dependence, increased importance of subordinate legislation, digitalization, social differentiation, the combination of support and control, and the transition from emergency assistance to long-term integration.

Key words: internally displaced persons, administrative and legal status, martial law, administrative procedures, public administration.

Дата першого надходження статті до видання: 30.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.05.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 25.05.2026